

LIETUVOS RESPUBLIKOS
LIBERALŲ SAJŪDIS

LEONIDAS · **LD** · DONSKIS

**LIETUVOS MOKSLEIVIŲ RAŠINIŲ
KONKURSAS**

„MANO TEISĖS IR PAREIGOS“ 2011 m.

Mieli moksleiviai, gerbiami skaitytojai,

Prieš jus – geriausi moksleivių rašinių konkurso „Mano teisės ir pareigos“, surengto bendradarbiaujant Europos Parlamento nario Leonido Donskio biurui ir Lietuvos Respublikos liberalų sąjūdžiui, darbai. Moksleiviai rašė apie toleranciją, teisių ir pareigų santykį, žmogaus teisių sampratą ir rūšis.

Išrinkti geriausius komisijai buvo itin nelengva užduotis. Džiugu, kad didžiulis būrys jaunuolių pateikė savo mintis, požiūrį, impresijas. Kai kuriems pavyko tai padaryti ypač kūrybiškai, originaliai. Ne tik man, bet ir visai komisijai skaityti tokius darbus buvo grynas malonumas. Investavę į vertinimą savo laiko, pasikrovėme teigiamos energijos, gavome vertingų išvalgų gražą. Tikiuosi, kad konkurso dalyviai nesustos pusiaukelėje, toliau brandins savo vertybines nuostatas, dalinsis laisvės, kūrybos ir atsakomybės dvasia, sielos šviesa su aplinkiniais.

Šis rašinių konkursas – platesnės Liberalų sąjūdžio Žmogaus teisių ir pilietinės visuomenės komiteto iniciatyvos dalis. Su vyresniųjų klasių moksleiviais Lietuvos miestuose ir miesteliuose kalbamės apie žmogaus teises, toleranciją, pagarbą, asmeninę atsakomybę. Tikimės, kad tuo ne tik prisidedame prie jaunuolių vertybinio augimo, bet ir skatiname diskusijų kultūrą. Mūsų tikslas – daugiau pagarbos žmogaus orumui, daugiau laisvės ir atsakomybės Lietuvoje.

Kviečiame į sąjūdį už tavo ir mano orumą!

Tomas Baranovas

Vertinimo komisijos pirmininkas

Liberalų sąjūdžio Žmogaus teisių ir pilietinės visuomenės komiteto pirmininkas

Mieli skaitytojai,

Žmogaus teisės yra universalesnės už pavienės, net ir pačios demokratiškiausios, valstybės interesą. Jei būtų priešingai, žmonės ir valstybės neišsivaduočiau iš visų karo prieš visus būklės. Jei pasaulyje dar liko būdas sukurti terpę, kurioje susikalbėtų didžiosios religijos ir skirtingos politinės sistemos, tai jis visų pirma sietinas su žmogaus teisių visuotinumu pripažinimu. Žmogaus teisės būtina ginti visada - jei tavo šalis pažeidžia jas, būk tikras patriotas, o ne apgailėtinais filosofijai "mano šalis, nesvarbu, teisi ji ar ne" pasidavęs oportunistas, ir išdrįsk šitą pasakyti savo šaliai, jos politikams ir piliečiams, pasidavusiems stereotipams, klišėms ir stipriai supaprastintam pasaulio vaizdavimo pagundai.

Nuoširdžiai dėkoju visiems moksleiviams už dalyvavimą Lietuvos Respublikos liberalų sąjūdžio ir mano biuro surengtame moksleivių rašinių konkurse „Mano teisės ir pareigos“. Džiaugiuosi, kad esate neabejingi pamatinėms žmonių bendrabūvio vertybėms – laisvei, atsakomybei, pagarbai – ir tikiu, kad jos bus tvirčiausias pagrindas Jums siekiant savo ateities tikslų.

Ačiū ir pedagogams už savo mokinių paskatinimą dalyvauti bei pagalbą rengiant kūrybiškus, gilius ir konkurso laureato vardo vertus rašinius. Tikiu, kad ir tolesniame Mokytojo darbe Jums nepritrūks išminties, kantrybės bei meilės ugdant laisvės ir atsakomybės idėjoms neabejingus jaunos žmones.

Su giliausia pagarba,

TURINYS

Augustė Zokaitė.....	5
Lina Radvilavičiūtė.....	8
Lina Čiapaitė.....	10
Morta Stasikėlytė.....	12
Anastasija Dalinskaytė.....	14
Dovilė Daukšaitė.....	16
Viktorija Gurskytė.....	18
Vaida Krikštaponytė.....	21
Ugnė Litvinaitė.....	23
Karolina Maulytė.....	25
Agnė Selvestravičiūtė.....	27
Arnas Stapulionis.....	29
Brigita Šežikaitė.....	31

AUGUSTĖ ZOKAITĖ,

14 metų.

Mokytoja Jolanta Kairytė

Kauno r. Lapių pagrindinė mokykla.

Ar turime toleruoti netolerantiškus žmones?

Žmonės būna dvejopi. Geri ir blogi. Šviesą skleidžiantys didvyriai ir legendomis apie drakonus apsupti pogrindžio maištininkai. Purvini ir švarūs. Don Kichotas ir vėjo malūnai. Tolerantiški ir... nelabai.

Kiekvienas buvo susidūręs su ta paslaptinga tolerancijos deive, kuri, ginkluota pavo plunksnų vėduokle, sėlina pakampiais ir apiplėšinėja šešėlius. Mane buvo užklupusi tik per Tarptautinę tolerancijos dieną, kuomet visi dalijo spalvotas apyrankes, šypsojosi ir prisiekinėjo esantys tolerantiški ir gerbiantys vieni kitus. Tą dieną dar kartą žodyne pasitikslinau šio žodžio reikšmę. Staiga viskas sudužo, ir šukės privertė apmąstyti savo elgseną ir aplinkinių reakciją į kitokius žmones.

Kas yra ta tolerancija? Kur jos galima nusipirkti? Tai elgsena ir pakantus požiūris į kitaip gyvenančius žmones. Norėdamas būti tolerantiškas ir toleruotinas, turėtum pasiduoti naujiems vėjams ir atvirai žvelgti į atsiveriančias perspektyvas, kitas religijas, gyvenimo pokyčius, nuomones. Niekas nemėgsta išsišokėlių, spardančių debesis ir griauinančių nusistovėjusias tradicijas, bet, geriau pagalvojus, be išsišokėlių mes būtume uždaryti melsvo stiklo dežutėje ir toliau mąstytytume savo surūdijusias mintis. Nauji daiktai geri, kartais netgi geresni už senuosius, tik gaila, jog dažnai nuo gėrio bėgame ir slepiamės po rausvo plastiko ir nepakantumo kaukėmis.

Ir kodėl žmonės taip elgiasi? Kodėl netoleruoja kito mąstysenos? Gal jiems reikia dėmesio, pagalbos, pieninio šokolado, meilės ar paprasčiausiai jie tokie neprotingi, kaip atrodo iš pirmo žvilgsnio? Niekas neteisiam žmogaus už kitokias pažiūras. Kiekvienas linksi galva, kai mokytojai ar lektoriai postringauja apie nuomonės formavimą, asmenybės lavinimą ir žvilgsnį į šviesią ateitį. Išėjus klasės duris užtrenkia skersvėjis ir visos tavo, individualios asmenybės, lavinimo pamokos nueina perniek, nes aplinkiniai ilgai puoselėtas tavo mintis sumaišo su žemėmis. Tai kuriems galams turėčiau stengtis? Juk vieną saulėtą birželio popietę vis vien pavirsiu pilka bala su įpiršta daugumos nuomone. Su tokiomis mintimis tavęs vengtų net tarp miestiniai autobusai. Štai kuo baigiasi visa košė su savo tikslo puoselėjimu. Pajutę spaudimą ir nusidilginę, daugelis pasiduoda, iškelia rankas į tuščiai melsvą dangų ir pasineria į nuobodų ir vienodą pasaulį, kuriame niekas nieko nesmerkia, nes visi yra vienodi. Bent stengiasi tokiais būti. Vienodumas žudo ir žlugdo. Jeigu taip ir toliau, greitai pamiršime, kaip galvoti savo galva be visuotinės pagalbos.

Žinoma, yra daug lengvesnių sprendimų nei pasiraityti rankoves ir stengtis suprasti kitą. Gerokai lengviau sviesti visą pakantumą į kampa ir pykti ant žmogaus už kitokią mąstysenos

būdą. O kas, jeigu jo tas būdas daug madingesnis nei tavasis? Retkarčiais atsitinka ir tokių cirku. Tuomet belieka trys išeitys: a) bėgti laukais tolyn nuo žmonių ir slėptis už apgliaumijusio akmenų; b) pripažinti tiesą, nusimesti slegiančią piktdžiugos kaukę ir šyptelti. (Manau, tai ir yra sunkiausia padaryti, nes kai kurios kaukės prikibusios stipriau nei guma ant pilko šaligatvio šalia kooperatinės parduotuvės); c) toliau smerkti tiesuolį ir badyti pirštais jo apčiuopiamą tiesą. Žinoma, pastaroji išeitis rekomenduojama tiems, kurie nesugeba priimti kito mąstyseną ir žvilgsniu degina skylutes žmonių apsiaustuose nuo lietaus.

Manau, papasakosiu apie (ne)toleranciją, kuri lydi mane kiekvieną dieną. Anksčiau to nepastebėdavau, o gal nenorėdavau pastebėti, bet ji apskritai yra visur. Tyko už benamio menininko apipaišytos krautuvės kampo, slepiasi pašto dėžutėse, laukia už praeivio nugaros ir tyli, kai mūsų žvilgsniai susitinka. Labai drovi ta tolerancija. Bijo, jog kas nors ją pastebės ir pagrobęs paprašys išpirkos. Manau, ji elgiasi teisingai. Neverta trapijai merginai vienai gatvėmis vaikščioti...

Kur žmonės dažniausiai prasilenkia su tolerancija jos nepastebėdami tol, kol patys neužkliudo pečiui? Aš dažniausiai ją sutinku mokykloje, nes ten ir praleidžiu didžiąją dalį dienos. Taip pat ten dažnai sutinku ir jos kambario draugę - netoleranciją.

Dažnai koridoriuje prasilenkiu su mergaite, kuriai kompaniją palaiko jos pilkšvos ausinės. Manau, ausinės ir pakišo koją tolerancijai prisiartinti. Žinau, mergaitė įsiveržė į mokyklą mokslo metų viduryje pro plačiai atlapotas duris, bet tai ne pretekstas atstumti naujoką. Pirmos dienos lėtai slinko, kol ji bandė surasti kelią iki bibliotekos ar atversti tinkamą pripaišyto vadovėlio puslapį. Tuomet susidomėjimas pamažu blėso, kol žmonės liovėsi grupuotis aplink ar klausti jos vardo. Dabar ją teisia dėl kiek ilgesnių plaukų, kitokios klausomos muzikos ar apsirengimo stiliaus. Net nežinau, kokia buvo pirmoji atstūmimo priežastis. Dabar svariu argumentu virsta net kiekvienas prastai sukirčiuotas žodis. Manau, viskas galėjo pasisukti kitaip, ir žmonės, kurie supranta, kaip sunku gyventi atsiskyrėliui, būtų atvėrę duris ir pasiteiravę jos nuomonės. Nereikia dievinti ir aukštinti svetimas mintis, bet išklaudyti, pabandyti suprasti - reikia. Juk neskauda. Nepažįstu nė vieno, kuriam nukrito liežuvis bandant pasikalbėti su kitokių pažiūrų asmeniu.

Kitas (puikus) netolerancijos pavyzdys. Kasdien tais pačiais koridoriais vaikšto, mina purvu apneštus laiptus ir dejuoja apie begales namų darbų šviesiaplaukė panelė. Skirtumas tas, jog visi kiti turi kam pasiskųsti, o ji – nelabai. Kiek žinau, ji irgi atkeliavo iš miesto mokyklos su didelėmis viltimis ir vidutiniais pažymiais trimestre. Iš pradžių ji buvo mokyklos pažiba. Visi sveikinosi ir šypsojosi jai eidami pro šalį ar muistydami valgyklos eilėje. Kiek vėliau viskas atšalo: ir maistas keraminėje lėkštėje, ir šypsenos. (Nežinau kas nutrūko. Turbūt neminėjau, jog merginos veido forma kiek kitokia, ir jos šeima nepriklauso „bajorų“ luomui.) Taigi visas pasididžiavimas, žibėjimas ir galiojimo laikas baigėsi, kai mokiniai sužinojo apie jos socialinę padėtį. Bet tai ne priežastis, tiesa? Jeigu bendrauji su žmogumi, tau neturėtų rūpėti, kiek jo tėvams moka už darbo valandą arba kokias pašalpas jie žada gauti gruodžio pabaigoje. Nemanau, jog noras pasipelnėti iš draugo yra svarus argumentas tikrai draugystei.

Mokykloje mokosi vienas berniukas. Jis, kaip pavyzdingas mokinys, laikosi taisyklių ir dažniausiai vilki švarką. Išorė slepia vidines paslaptis. Jis kilęs iš gana religingos šeimos, kuri stengiasi nepraleisti sekmadienio Mišių ir neklajoti neapšviestomis miestelio gatvėmis po devintos

valandos vakaro. Tai ir tapo priežastimi iš jo pasišaipyti ir pakikenti jam už tamsiai rudų akių. „Praleidai diskoteką – tikras lepšis, juk bijai vienas namo pareiti. Mačiau tave skaitant Šventąjį Raštą – negi tu toks kvailas, negi ir į bažnyčią sekmadieniais eini?“ Toks tradicinis mąstymo pavyzdys. Visi apleido religiją ir nesupranta, jog jaunuoliui tikėjimas yra didelė pasaulio pažinimo ir suvokimo dalis. Tas vaikinai tikriausiai žino, kokia svarbi Dievo tiesa ir kaip svarbu kažkuo tikėti tuomet, kai alus ir gatvės poetai neskaičiuojami.

Žinau, viskas skamba kiek keistai. Rodos, kad mes gyvename po dulkių kamuoliu ir taip stipriai nekenčiame vienas kito, jog kasnakt vagiame kaimyno burokus. Ne, tai netiesa. Nesame arktinių pingvinų grupuotė, todėl mokame gyventi draugiškai ir tikime katino Leopoldo filosofija. Pingvinai keliauja visur kartu, todėl jų tolerancija yra neatskirama nuo netolerancijos.

Prieš porą lėtai plaukiančių metelių į mokyklą atkrypavo nauja „siela“. Kai rašau „atkrypavo“, tai ir turiu galvoje – atkeliavo svyruodama į šonus. Matyt, naujoji „siela“ taip pasiklydo klaidžiose kelio paieškose, jog silpna, žmogiška koja atsisakė normaliai funkcionuoti, pasidavė ir liepė pačiai kabintis į ramentus ir nešti kūną į naują mokyklą. Kaip supratot, koja buvo lūžusi ar patempti jos raiščiai. Nežinau, bet tai ir nesvarbu. Pirmąsias dienas visi privengė aukštos merginos su metaliniais ramentais, kurie, atrodo, taip ir stengėsi trinktelti per iššieptus dantis ar išbandyti makaulės tvirtumą. Po kelių dienų visi suprato, jog šis žmogus vizualiai nepavojingas ir egzistuoja tikimybė su ja pakalbėti. Kitos savaitės skriete praskriejo ir galų gale mergaitė su ramentais tapo klasės dalimi. Ji puikiai pritapo, o tie ramentai buvo tik priežastis su ja pakalbėti. Daugelis vaikinių, kurie bijo mergaičių pašaipėlių, siūlėsi ją panešti laiptais aukštyne ar palaikyti ranką, kad nepargriūtų. Taip ši mergaitė suvienijo klasę ir privertė visus šypsotis. Po kurio laiko ramentai pasijuto nereikalingi ir nusprendė pasitraukti iš bebaimės kovos.

Taigi ar verta toleruoti tuos netolerantiškus žmones, kurie stumdosi eilėse ir šnibžda nepagrįstas ir beprasmiškas istorijas apie neegzistuojančius dalykus? Tikriausiai ne. Mano nuomone, netolerancija - vienas iš tų netoleruotinų dalykų. „Jis manęs netoleruoja ir nesupranta, todėl aš nežadu jo klausyti“, – mano daugelis. Žinau, skamba kiek keistokai, bet kažkur girdėjau, jog gydytis reikia tuo, nuo ko susirgai. Vadinasi, toleruok kitus ir nesirgisi. Sutaupysi pinigų, nečiaudėsi, patausosi kantrybės atsargas ir dažniau šypsosiesi. Netolerancija vieną dieną sugraus tave iš vidaus. Todėl bėk, kol gali.

Kaip supratote, gyvenimas - dviveidis niekšelis, ir tik nuo mūsų priklauso, kurį jo veidą pasirinkime. Yra žmonių, kurie „neša blogį“. Yra žmonių, kurie „neša gėrį“. Aš esu aš ir nešu popierinį maišelį su pienu. Nereikia pasiduoti masiniam žmonių vienodėjimui, kurį sukelia mikrobangų krosnelės ir pilkos minios su iš anksto įpiršta nuomone. Prieš pasodinant žmogų į elektros ar apkalbų kėdę, reikia pabandyti pavaikščioti ir su jo batais. Ne viskas taip paprasta, kaip atrodo iš pirmo žvilgsnio. Tolerancijos reikia mokytis. Deja, lėtai ir skausmingai.

LINA RADVILAVIČIŪTĖ,

17 metų.

Mokytoja Vilma Mosteikienė

Plungės „Saulės“ gimnazija.

Žmogaus teisių - daug. Kuri svarbiausia?

Jeigu žinočiau, vertinčiau teisę į laisvę, nes galėčiau nevaržoma priimti sprendimus.

Jeigu žinočiau, naudočiausi teise į privatų gyvenimą; juk informacija apie mane yra ne bet kieno reikalas.

Jeigu žinočiau, branginčiau teisę į lygybę prieš įstatymą, nes nesijausčiau išskiriama kitų atžvilgiu.

Jeigu žinočiau, džiaugčiausi turėdama teisę į žodį. Kalba yra pagrindinė priemonė bendrauti ir išsakyti nuomonę.

Jeigu žinočiau, trokščiau teisės į nuosavybę, nes galėčiau matyti sunkaus darbo rezultatus. Bet pirmiausia turiu įgyti teisę į žinojimą.

Kodėl žinojimas svarbus? Jis gimdo dvi bene svarbiausias pilietinės visuomenės vertybes: laisvę rinktis ir atsakomybės suvokimą. Manau, tai yra demokratijos vertybinis pagrindas. Todėl jokia sudėtingesnė institucija negali ilgai ir taikiai gyvuoti be sąžiningos tarpusavio komunikacijos.

Organizacijos „Freedom House“ paskelbtame pasauliniame 2011 metų spaudos laisvės reitinge Lietuva dalijasi 36-39 vietas tarp 196 šalių. Kaip ir anksčiau, mūsų šalis pateko į 68 šalių, kurioje spauda yra laisva, grupę. Didžiutis iš tiesų yra kuo. Tačiau palikime reitingus specialistams ir patys savęs paklauskime, ar mus, piliečius, tenkina dabartinė Lietuvos žiniasklaida? Vienadieniškumas, rėksmingumas, tendencingumas, neobjektyvumas, grubus kišimasis į asmens privatų gyvenimą – visa tai būdinga ne vien komercinių televizijų laidoms. Spauda galbūt išsišoka kiek mažiau, bet tenka pripažinti, kad didesnė spaudos dalis yra „geltonoji“, temos kartojasi, o rimtų analitinių straipsnių, konstruktyvių kritinių idėjų randame per retai. Ar žiniasklaidos atstovai tinkamai atlieka savo esminę funkciją – suteikti teisę žinoti?

Mūsų spaudos, televizijos, internetinių portalų tamsioji pusė yra pagrįsta laisve, kurioje beveik nėra vietos atsakomybei. Liūdna iš dalies dėl to, kad mes šiuo atžvilgiu esame nereiklūs ir pasyvūs. Nors sociologiniai tyrimai rodo, kad lietuvių pasitikėjimas žiniasklaida mažėja, bulvarinės laidos ir įžeidžiantys straipsniai nepraranda savo populiarumo. Kai informacinės „šiukšlės“ sulaukia tokio didelio pasisekimo, apie atsakomybę kalbėti sunku.

Žiniasklaidos ir žmonių santykis – lyg užburtas ratas: ji formuoja mus, o mes ją. Jeigu šis santykis netenkina, lieka tik įsisiskverbti į rato vidų pačiam, bandant naujomis idėjomis jį pakeisti. „Žurnalistas tapo panašus į chirurgą, kuris atveria skaudulį ar žaizdą, bet taip ir palieka ją nesusiūtą“, – teigia žurnalistu, televizijos ir radijo laidų vedėju dirbęs Rytis Juozapavičius. Jis,

didelę gyvenimo dalį praleidęs žiniasklaidos srityje, atsisakė savo profesinės karjeros ir pastaruosius dešimt metų yra žinomas kaip retorikos instruktorius. Pasitraukimo motyvas labai paprastas: „Ieškojau veiklos, kuri ne apnuogina, o sprendžia problemas.“ Ir aš matau prasmingesnių būdų atstovauti žmogaus interesus, todėl savo ateities nesieju su žurnalistika.

O gal yra taip, kad žiniasklaidos turinys priklauso nuo paklausos, t.y. skaitytojų / klausytojų / stebėtojų, interesų? Aš esu linkusi suabejoti, nes aplinkoje (ir savyje) pastebiu neretą nusivylimą žiniasklaidos kompetencija ir kokybe. Pavyzdžiui, kokią žurnalą turėtų skaityti intelektualai, savimi ir aplinka besirūpinanti, savo šeimą mylinti, karjeros galimybėmis ir netgi šiek tiek politika besidominti septyniolikmetė mergina? Prekybos centre peržiūrėjus žurnalų stovų turinį, peršasi išvada, jog tokia skaitytojų grupė neegzistuoja. Žurnalai „panelėms“ mirga patarimais, kaip pamiršti tave palikusį vaikina, atsikratyti „visų merginų baubo“ - celiulito, derinti žieminio šaliko ir kepurės raštus ar kuo skubiau iki vasaros sezono įtilpti į S dydžio maudymosi kostiumėlį. Juokas pro ašaras! Būtų naivu manyti, kad tokio amžiaus merginų interesų ratas apsiriboja vaikiniais ir madų tendencijomis, tačiau šitoki modelį bruka žiniasklaida. Panašių pavyzdžių galima aptikti ir daugiau. Namie televizoriaus ekrane regiu spalvingą reklamą, kviečiančią į modelių atrankas, o mokykloje prasilenkiu su kažkada modelio karjerai neabejinga bendraklase, per vasarą susirgusia anoreksija.

Esu įsitikinusi, jog žmogus, kuris žūtbūtinai norės žinoti tiesą, sužinos. Kartu manau, kad ši teisė mums turėtų būti prieinamesnė. Kur veda nežinojimas? Tūkstančiams jaunų žmonių pastaraisiais metais atrodė, kad pasaulį valdo teisininkai ir vadybininkai, kol šiemet pagaliau imta kalbėti, kad šių specialistų mūsų šalyje parengta dešimčiai metų į priekį. Nepaisant to, į šių specialybių studijas ir šiemet stojo daugiausiai žmonių. Lietuvos aukštosios mokyklos ir universitetai nutyli, kiek jų absolventų baigę mokytis įsidarbina pagal specialybę. Nežinojimas veda į nesusipratimus, už kurių pasekmes vėliau tenka mokėti su kaupu.

Verta nepamiršti, kad ne kiekvienas teisės žinoti trokšta. Yra (ir veikiausiai visada bus) žmonių, kurie tiesos žinoti nenori ar pasąmoningai jaučia, kad nežinant gyventi lengviau. Toks gyvenimo būdas galbūt tikrai psichologiškai sveikesnis, bet ar prasmingas? Turbūt ne. Manau, geriau jau sunkus, negu beprasmiškas gyvenimas.

Lietuva per dvidešimt vienerius nepriklausomybės metus atkakliai bandė išsivaduoti iš komunistinio melo – melo visiems ir apie viską – gniaužtų. Dabar mes lyg ir laisvi. Tačiau nuo ko? Nuo pareigos, sąžinės, tiesos? Spaudos laisvė, kaip ir bet kokia kita laisvė, yra bevertė be kiekviename žingsnyje ją lydintios atsakomybės. Todėl norisi matyti daugiau atsakingumo už pasakytą žodį. Ne administracinio bausminimo ar teisinės atsakomybės, o mūsų pačių suvokimo, kokią įtaką daro viešumon paskleista mintis.

Žinojimas yra tarsi pradinė stotelė, į kurią reikia atvykti prieš važiuojant bet kurios kitos vertybės pažinimo link. Siekti teisės į jį derėtų tiek perkant prekybos centruose, tiek naršant internete, tiek skaitant knygas, tiek kreipiantis į teismą, tiek gulantis į ligoninę. Juk, anot Senekos, „kai žmogus nežino, į kurį uostą plaukia, joks vėjas nebus palankus.“

LINA ČIAPAITĖ,

18 metų.

Mokytoja Aušrelė Baublienė

Šilalės Simono Gaudėšiaus gimnazija.

Koks žmogaus pareigų ir teisių santykis?

CINAMONAS

ESĖ

Žmogus besąlygiškai aukoja save, dar yra kilniai godus –
Svajonėms perka prasmę ir tikslą;
Už šeimą perka laisvę;
Begaline meile sau užpildo vienatvę
Ir ilgesį.
Epinėje tragedijoje puikiai atlieka savo vaidmenį,
Pabaigoje parkrinta prieš publiką ir prašo:
- Dar minutės gyvenimo!
Žmogus – prekeivis – dalimis pardavinėja gyvenimą,
Deja, nepažįsta pinigų...

Aš matau kasdienybę, bet vargiai galiu pripažinti, kad ji mano. Matau ir pasaulį – kvailą ir visada jauną, matau žmogų, pavargusį nuo savo sukurtos realybės, be to, laukiu, kada galėsiu pradėti gyventi, nes šiandien sąlygos netinkamos. Kita vertus, turiu naivų tikėjimą (jo neketinu atsisakyti net rašydama ir visai to nesigėdiju), kad gyvenime nuveiksiu kažką ypatingo ir galėsiu kuo nors būti geresnė už kitus. Todėl, tvirtai stovėdama ant žemės, tai yra pamiršusi sopulius dėl visuotinių negerovių, dėl altruistiškų ar herojiškų darbų, dar tik būsiančių, gyvenu pakenčiamai ir beveik gerai.

Turiu namus. Nors, tiesą sakant, tai nėra visai teisinga mintis. Verčiau pasakysiu kitaip – turiu prigimtinę teisę nebūti išmestai iš namų, nes ČIA gimiau (deja, gimti irgi nebuvo mano sprendimas). Gal todėl kartais ČIA jaučiuosi kaip įnamė. Taip nutinka, aišku, dėl pernelyg dažno buvimo kartu, o dar greičiau tuomet, kai neatlieku kokios nors prigimtinės pareigos. Šiaip jau tėvai mane myli: jie dažniausiai klausosi, ką kalbu, kartais pritaria, o ypatingom progom net gaunu dovanų. Gyventi šiuose namuose nėra jau taip blogai. Pavyzdžiui, čia visuomet yra maisto ir vandens, kas būtina apskritai egzistencijai. Yra suteikta dalinė laisvė: visų pirma, turiu visas teises, numatytas Europos Teisių deklaracijoje, turiu šiek tiek privilegijų, dar tėvai bando ką nors įkalti į galvą ar net priverčia šį tą konkrečiau nuveikti. Tai visai gerai, nes, ištikus nesėkmei, turiu ką

kaltinti. Žinau, galbūt esu egoistė, cinikė... Bet juk yra filosofų, kurie teigia, kad šios savybės labai būdingos žmonėms. Gal tik šių savybių koncentracija mano kraujyje per daug didelė...

Kad ir kokia bloga bebūčiau, apie mane sukiojasi keletas žmonių, kurie kartais atlieka draugo funkcijas. Draugais jie būti negali, nes jau pats „tikrojo draugo“ suvokimas lėkštas. Anot didžiųjų filosofų, jis turi būti toks ir anoks, turi pareigų padaryti tą ir aną - žodžiu, turi būti apibrėžtas, o dar tiksliau – yra siluetas, todėl bereikia surasti tinkamą veidą. Nesutinku – draugas yra arba jo nėra. Tikrai nežinau, ar moku vykdyti draugo pareigas (būti pasiaukojanti, tobula, tobulai atliekanti kažkokias apeigas)... Nežinau. Dar nežinau...

Su tuo nežinojimu yra susijusi ir laisvės sąvoka. Man jos taip baisiai ir besąlygiškai reikia, kad nusprendžiau gyventi vėliau, po mokyklos. Dabar tiesiog reikia klusniai vykdyti galingesniųjų ir daugiau išmanančiųjų numatytas pareigas. Tuo pat metu galiu kurti įstabius planus apie būsimus žygdarbius ir sėkmę. Bet tos svajonės greitai virsta sapalionėmis, kai pamatai kokį nors suaugusį žmogų, kuris jau turėjo laisvę ir teisę kurti savo įdomų, nepakartojamą gyvenimą. O dabar... Rodos, kas čia tokio, juk visur pilna žmonių, įkalintų mažame pasaulyje: senutė, per dieną mezganti niekam nereikalingus mezginius, rūškana pardavėja, nekenčianti tavęs už tai, kad tu kažką perki, autobuso vairuotojas, pavargęs nuo visuomet vienodų dialogų. Diena po dienos tas pats, kiekvieną dieną tie patys rūpesčiai, kurie kažkur numetė buvusias svajones, numetė labai toli, kad net nebandoma ieškoti. Ar taip bus ir mano gyvenime? Gal taip ir tegalima gyventi? O kur tada didieji gyvenimo prasmės ieškojimai?

Nors ir nelabai to norėdama, ruošiausi į mokyklą – tai mano teisė ir pareiga. O ten, lauke, vasarą tirpdė ruduo, tiesa, netikras... Medžiai, apsimetę geltonomis saulėmis, nenorom vertė šypsotis. Įdomu, lauke vėl kažkas keičiasi, o tavo gyvenime viskas taip įprasta: galvoje sukosi tik knyginiai – mokykliniai rūpesčiai, į nevirtį varė supratimas, kad ir ruduo su savo džiaugsmu ne tau skirtas...

Pamokos slinko lėtai ir tyliai. Buvo nesvarbu, kuriame kabinete tu sėdi, nes monotonija ir pareiga vaikščiojo po klasę, slinko koridoriais, atsispindėjo net valytojų veiduose. Tik atėjus ilgajai pertraukai, suvokiau, jog vis dėlto egzistuoju. Atsiminiau, kad reikia nueiti pas batsiuvį. Pasiėmusi iš rūbinės striukę, nužingsniavau miesto, suvynioto į rūką, gatvę. Priešais, trypdamas geltonus lapus, lingavo girtuoklis. Apsiblaususios ir tuščiai laimingos akys, šypsena, deformuota nesuvokimo, kodėl reikia šypsotis... Ėjo šaligatviu laisvas nuo visko žmogus, žinantis savo teises ir kažkur toli pametęs pareigas... Dar kartą šalia manęs atsistojo nusivylimas ir beprasmybė, ir tuštuma... Paskui cementiniai į apačią vedantys laiptai, batsiuvio darbo kambarys, tiksliau, skylė su mažais langais, nepakenčiamas rūkalų kvapas.... Kiekvieną dieną tas pats, tik laikas vis daugiau atsiima iš žmonių.

... O kodėl cinamonas? Man jis primena gyvenimą. Keistai kvepiantis, sukeliantis tolimų kraštų ilgesį. Šleikščiai saldus. Byrantis, jei tik neatsargiai prisiliesi. Tiesą pasakius, net nežinau, ar cinamonas man patinka. Bet patinka gyvenimas, kuriame yra visko.

MORTA STASIKĖLYTĖ,

17 metų.

Mokytoja Vilma Mosteikienė

Plungės „Saulės“ gimnazija.

„Ar turime toleruoti netolerantiškus žmones?“

„Kai su šeima atsikėliau gyventi į Plungę, jaučiausi taip, lyg gyvenčiau Izrealyje. Kas antras gyventojas buvo žydas. Mūsų didelė bendruomenė turėjo ryškią autonomiją – šiame nedideliame miestelyje turėjome mokyklą ir turtingųjų, ir vargingesnių šeimų vaikams, bankus, biblioteką, kiekvieną dieną skaitydavome hebrajų kalba parašytus laikraščius, dvasinę ramybę surasdavome maldos namuose. Na, ir, žinoma, triūsėme savo parduotuvėse miesto centre. Į jas kasdien ko nors nusipirkti ar tiesiog pabendrauti užsukdavo ne vienas vietinis plungiškis. Tai buvo dvi skirtingas kultūras sujungianti vieta. Plungės gyventojams reikėjo mūsų. Mes jautėmės reikalingi.“- savo vaikystės prisiminimais dalijasi vienintelis belikęs Plungės žydas Jakobas Bunka. Kodėl išnyko žydų bendruomenės Lietuvoje? Atsakymą žinome ir vis dar jaučiame šią istorijos gėdą. O kodėl maištauja Paryžiaus ir Londono imigrantai? Kodėl niekaip nerandama būdo, kaip likti tolerantiškiems kitų tautų ir religijų žmonėms?

Netolerancija žmogui ne visada buvo opi problema. Pasaulio, taip pat ir Lietuvos, istorijoje galime išvelgti daugybę gražių pavyzdžių, kokie pakantūs vienas kitam buvo žmonės. Vienas gražiausių tolerancijos įrodymų mūsų šalies istorijoje yra žydų ir lietuvių santykiai tarpukario metais.

Pastaraisiais dešimtmečiais skirtingų tautų kultūros ir žmonės plačiai pasklido po pasaulį. Skeptiški filosofai, kai kurie politikai tautų globalizaciją laiko didele šių laikų problema. Tačiau savaime tai nėra nei geras, nei blogas reiškinys. Blogu jį galime pavadinti dėl kasdien įvykstančių išpuolių tose pasaulio dalyse, kur telkiasi kelios tautos. Atsiranda nuomonė, kad ten, kur pinasi kelios skirtingos kultūros, yra pavojinga gyventi. Tačiau prieš Antrąjį pasaulinį karą, kai žydų bendruomenė Plungėje sudarė apie 50 procentų visų gyventojų, viskas buvo kitaip: dvi skirtingos kultūros padėjo viena kitai gyventi ir išlikti. Atrodytų, kad Žemaitijos miestelyje apsigyvenę žydai turėjo sukelti vietinių plungiškių pasipiktinimą. Bet viskas vyko visiškai priešingai: plungiškiai nejautė jokios skriaudos užleisdami miesto centrą kitataučiams. Priešingai, jie džiaugėsi galimybe įsigyti ką nors reikalingo ar nematyto žydų kromeliuose. Galiausiai dvi tautos taip susiejo savo gyvenimus, jog padėdavo vieni kitiems žemės ūkio darbuose. Tėvams dirbant vaikai žaisdavo kartu... Niekas nesišvaistė skambiomis frazėmis, tiesiog taikiai sugyveno.

Tačiau atėjo Antrasis pasaulinis karas ir 2500 Plungės žydų bendruomenė buvo sunaikinta. Nugriautos abi sinagogos, kromeliai, žydų mokykla – viskas, kas galėjo tapti įrodymu, jog dvi tautos gali sudaryti stiprią ir darnią visuomenę. Dabar ieškome būdų, kaip įskiepyti toleranciją žmonių širdyse, o juk tereikia atsigręžti į praeitį. Plungės žydų bendruomenės prieškarinio istorija yra puikus skirtingų tautų sugyvenimo pavyzdys. Svarbiausia įsisąmoninti, jog kitatautis ar kitatikis šalia yra ne kliūtis išsaugoti savo tautos savitumą, bet unikali galimybė praturtinti jį, pažinti pasaulį

net neišvykus iš savo šalies. Kitatautis galbūt nustebins savo amatais, tradicijomis, menu... Galbūt jis turi tokios patirties, kokios mūsų šalyje labai trūksta, ir gali mums padėti?

Istorijos puslapiuose liko gėdingi netolerancijos kitoms tautoms pėdsakai. Tačiau apsidairę aplink suprasime, kad visa tai tebevyksta ir dabar. Neseniai Europą sudrebino jaunų emigrantų išpuoliai prieš britų policininkus Londone. Visa tai kilo dėl juodaodžio gyvybės, kurią nusinešė policinko paleista kulka kelių reido metu. Ar britų policija būtų ėmusis tokių veiksmų, jei juodaodžio Marko Dagano vietoje būtų buvęs anglas? Mes galime kaltinti britų policininkus, atėmusius gyvybę žmogui, galime kaltinti sukilėlius, kurių surengti protestai padarė labai daug nuostolių ir palietė paprastus žmones. Tačiau šis įvykis labai aiškiai atspindi, kodėl šiame pasaulyje labai sunku rasti stabilią daugiakultūrę visuomenę. Jis parodo, jog nėra vienos teisios pusės šiuose konfliktuose.

Visuomenė tam tikra prasme yra mūsų šeima. O juk kiekvienas šeimos narys turi pareigas, kurių privalo laikytis, kad gyventi šeimoje visiems būtų gera ir saugu. Deja, šios pareigos dažnai yra pamiršamos. Viena iš pagrindinių takaus sambūvio sąlygų yra pagarba greta esančiam – kitam ir kitokiam. Tačiau ar galima gerbti tą, kuris negerbia kitų? Aš manau, kad būtina gerbti ir netolerantiškus žmones, nes to nedarydami mes patys tampame netolerantiški kitų nuomonei.

Gerbti žmogų ir gerbti jo poelgius yra du skirtingi dalykai. Mes privalome gerbti kiekvieną žmogų. Tai yra mūsų pareiga, kurios dėka mes nesame atskirti nuo pasaulio. Tačiau, skirtingai nei patys žmonės, jų poelgiai ne visada gali būti toleruojami. Mes susidarome savo nuomonę apie žmonių elgesį ir sprendžiame pritarti tam ar ne. Manau, kad vidinis svarstymas ir gebėjimas savarankiškai susidaryti savo nuomonę yra viena iš svarbiausių savarankiško ir sąmoningo žmogaus savybių. Svarstymas parodo, jog jis nepasiduoda daugumos nuomonei, sprendimus priima pats, jog jam rūpi, kokioje aplinkoje gyvena. Na, o apsisprendimas toleruoti ar netoleruoti tam tikrus žmonių poelgius atskleidžia žmogaus dvasines vertybes ir moralę, kitaip tariant, žmogaus asmenybę. Iš to, kokius poelgius žmogus laiko toleruojamais ir kokiems nepritaria, galime spręsti, kaip pats žmogus pasielgtų panašioje situacijoje, ką jis laiko teisingu elgesiu. Tačiau kai kurių veiksmų netoleravimas, kaip ir toleravimas, taip pat gali būti žalingas, jeigu jis sukelia nepagarbą žmogui. Mes turime suprasti, jog mūsų netolerancija niekada neturi peržengti tam tikros ribos, už kurios prasideda kito žmogaus negerbimas.

Ar turime toleruoti netolerantiškus žmones? Taip. Aš manau, kad tolerancija yra pagarba, kurios yra vertas kiekvienas žmogus. Tačiau nepaisant pagarbos netolerantiškam žmogui, mes neturėtume pritarti jo veiksams, kylantiems iš netolerancijos kitokiam žmogui.

ANASTASIJA DALINSKAYTĖ,

18 metų.

Mokytoja Vilma Vilkytė-Žemaitaitienė

Vilniaus lietuvių namai.

Ar reikia toleruoti netolerantiškus žmones?

Tolerancija - supratimas, kad šalia esantis žmogus gali būti kitoks. Tolerancija tai - pripažinimas, kad jis *turi teisę* būti kitoks nei aš, tu, jie, mes. Šis žodis kilo iš lotyniško „tolerantia“, kuris reiškia kantrybę, buvo vartojamas kalbant apie religijos laisvę.

Pasaulyje gyvena daug skirtingų žmonių: baltaodžiai, juodaodžiai, katalikai, musulmonai. Savaiame suprantama, mes galime kai kurių iš jų nesuprasti ir nemėgti, taip kaip kai kurie iš jų gali nemėgti mūsų. Jeigu tu esi tolerantiškas, tai nereiškia, kad privalai draugauti, bendrauti su tais, kurių nemėgsti. Bet reikia sau užduoti klausimą, kodėl nemėgsti: ar dėl odos spalvos, ar dėl religinių pažiūrų, ar dėl gyvenimo, mąstymo būdo, o gal todėl, kad jis nemėgsta tavęs? Tolerancija - supratimas, jog visi yra lygūs, kad žmonės gali save vadinti žmonėmis tik todėl, kad yra įvairūs, o tas įvairumas yra vertybė.

Bet ar aš privalau toleruoti tokį žmogų, kuris netoleruoja manęs? Nepakenčia mano tautybės, mano pažiūrų, mano pomėgių, ar net kritikuoja mano aprangos stilių. Tada mes ne tik apsižodžiuojame, taip nepakantumas kitam provokuoja smurtą, tada susiduriame su patyčiomis. Toks uždaras netolerancijos, nepakantumo ratas. Ir galime kalbėti be galo, be krašto, ieškoti pavyzdžių ir juos aptarinėti.

Pavyzdžiui, Norvegijos žudiko Breiviko aš netoleruočiau. Jis nužudė 92 žmones, sakė, kad skerdynės buvo ilgai planuojamos. Žudė todėl, kad norėjo sukrėsti pasaulį? Žudė, nes netoleravo žudomos partijos pažiūrų? Žudė todėl, kad žudė? O gal savo poelgiu mums uždavė klausimą - o ką dabar darysite JŪS ?

Matyt, lengviausia tokį žmogų pasmerkti, o ir nubausti būtina, tik bausmė turėtų būti salemoniškai išmintinga, netikėta, naujoviška, drąsi. Tokia, kuri tikrai pamokytų, tokia, kuri neskatinėtų dar didesnės neapykantos, dar didesnės netolerancijos. Juk gyvenimas turi įvairių paslapčių ir nežinai, kas gali atsitikti.

Nesenai Jungtinėje Karalystėje, Mančesteryje, Londone, jaunuoliai daužė parduotuvių vitrinas, plėšė parduotuves, vaikė fotografus. Pasak policijos, tai didžiausi neramumai mieste per tris dešimtmečius. Centrinėje Anglijoje skara veidus užsidengę riaušinkai padeginėjo pastatus. Notengeme, padegamosiomis bombomis buvo apmėtyta policijos nuovada, paleistos raketos į policininkus. Nusikaltėlių nebuvo galima nuraminti. Tokia betvarkė truko keturias dienas. To priežastis – socialiniai nesutarimai. Gal drąsu taip teigti, bet

manau, kad smurtą išprovokavo socialinė netolerancija, kai mažiau gyvenime pasiekę pyksta ir netoleruoja tų, kurie gyvena geriau.

Vėl problema, ar bausti riaušininkus ir kokia bausmė tinkama? Jei nebausime ir nesmerksime- būsime tolerantiški, bet ar čia vieta tolerancijai? Viskam yra ribos, negalima gyventi nepaisant kitų žmonių, negalima naikinti kito žmogaus gyvenimo, negalima daryti tai, ką nori ir likti nenubaustu.

Toleruoti - tai nereiškia pakęsti, kentėti, ignoruoti ką nors. Toleruoti reiškia suvokti ir pripažinti, kad kitos tautybės, kito socialinio statuso, tikėjimo, lyties žmogus nėra blogesnis, menkesnis už tave. Tolerantiškų žmonių Lietuvoje maždaug 80 procentų, tačiau šiuo skaičiumi galima suabejoti, nes dauguma iš tų „procentų“ negalėtų dirbti, gyventi, draugauti su kitokiais žmonėmis...

Manau, kad reikia kalbėti ne apie netolerantiškus žmones, bet reikia nebetoleruoti pačios netolerancijos. Tai padėtų suprasti savo artimus ir paskatintų tapti ne tokiais agresyviais. Tolerancija nėra ir negali būti absoliuti, svariausia suvokti labai paprastą dalyką : vienas žmogus su savo norais, mintimis ir pažiūromis baigiasi ten, kur prasideda kito žmogaus erdvė.

Aš esu rusė, gimiau ir augau Rusijoje, į Jūsų šalį atvykau tik prieš kelis metus. Viena iš priežasčių, kodėl aš čia- netolerancija. Rusijoje mane laikė lietuve (pavardė skamba lietuviškai), turbūt nenustebinsiu pasakydama, kad Lietuvoje aš esu rusė... Bet taip man labiau patinka, jaučiuosi čia neblogai, manau, radau savo vietą, savo aplinką. Planuoju mokslus tęsti Jūsų šalyje. Ir mane labai stebina tai, kad Jūs patys save vadinate netolerantiškais.

DOVILĖ DAUKŠAITĖ,

16 metų.

Mokytoja Rita Vilkelienė

Vilniaus Gabijos gimnazija.

Ar turime toleruoti netolerantiškus žmones?

Dar būdamas mamos pilve aš jau buvau kitoks. Niekada nesispardžiau ir tai kėlė nerimą mano tėvams ir gydytojams. Gyvenimas ironiškas, nes pasaulį išvydau lapkričio 16 d. – tolerancijos dieną, galbūt todėl tolerancija ir tapo tokia svarbia tema mano gyvenime. Aš augau, bėgo metai, o atsistoti ant kojų niekaip negalėjau, ir tik tada daktarai suprato, kad aš ne toks, kaip visi vaikai, kad aš negaliu ir niekada negalėsiu vaikščioti. Tai buvo skaudi žinia mano tėvams, tačiau aš labai džiaugiuosi ir labai myliu juos už tai, kad jie neišsigando ir kad nepasidavė, išgirde baisią žinią.

Man gimus gana greitai tėvai pajuto, kad tolerancijos šiuolaikinėje, nors ir smarkiai išsilavinusioje, visuomenėje trūksta. Mamos bendradarbiai smerkė ją už tai, kad ji atsisako normalaus gyvenimo ir iškeičia viską, ką pasiekė, į mane. Aš jos daug kartų klausiau, kodėl ji manęs neatsisakė, o atsakymas buvo tik vienas: „Per tuos 9 mėnesius tu tapai mano gyvenimu, nieko kito man nereikėjo.“ Žinau, kad mano tėvams buvo sunku, juk man gimus gyvenimas apsivertė aukštyn kojomis: mažesnės pajamos, didesnės išlaidos ir krūva problemų. Tokiomis situacijomis labai reikia pagalbos, stipraus peties šalia, bet tokių žmonių, kurie nežiūrėtų į mano tėvus „kreivai“ ir kurie padėtų jiems tokią sunkią akimirką, buvo vos keli. Kiti tik badė pirštais, apkalbėjo už akių ir įžeidinėjo. Tėvų pasirinkimas auginti neįgalų vaiką tapo visuomenės pašaipų objektu.

Gerai žmonės ir tie ne visuomet iš tiesų buvo geri. Ne vienas tiesiog naudojosi mumis. Viena iš mūsų buvusių kaimynių visą mėnesį kasdien ateidavo mums padėti, atnešdavo valgyti ar kokių nors brangesnių daiktų. Mes labai džiaugėmės, kad pagaliau atsirado žmogus, kuris mumis rūpinasi ir tolerantiškai priima mūsų problemas. Praėjus tam gražiam mėnesiui mus aplankė žurnalistai, kurie teiravosi apie tą puikiąją kaimynę. Žinoma, mes ją pagyrėm ir kalbėjom apie ją tik gerus žodžius. Tai jai padėjo tapti Seimo nare. Nuo tada ji mūsų nebelankė. Tiesa, mama kartą sutiko ją parduotuvėje, o ši tik nusiviepe ir tarė: „Na ką, tą išsigimėlį dar auginat?“ Mama nesusivaldė ir trenkė jai, bet ar į tokį elgesį buvo galima sureaguoti kitaip? Ar buvo įmanoma susitvardyti ir pasielgti tolerantiškai? Tikrai tuo abejoju. Gyventi tapo dar sudėtingiau, nes mes dabar bijojome ne tik žiaurių, bet ir veidmainių žmonių.

Man paaugus niekas nepasikeitė. Vaikas ratukuose dažnai atkreipdavo aplinkinių dėmesį. Piktos akys, pašaipūs žvilgsniai skaudino kasdien iš naujo. Matyt, ne iš piršto laužta patarlė: „Man gerai, kai kitam blogai.“ Tačiau kartą mokykloje (tiesa, aš mokiausi kitokioje,

specializuotoje mokykloje, kitaip nei kiti mano amžiaus vaikai) išgirdau apie savo teises. Viena man ypač įsiminė: „Jei turi fizinę ar psichinę negalią, tu turi teisę gyventi orų gyvenimą, kad galėtum integruotis į visuomenę, vystyti savo asmenybę bei džiaugtis kiek galima didesniu savarankiškumu.“ Ja aš pradėjau vadovautis kasdien. Supratau, kad tolerancijos iš kitų nesulauksiu, jei pats bijosiu kovoti už save. Aš tapau drąsesnis. Pradėjau bendrauti su šalia gyvenančiais mano amžiaus kaimynais, su panašų likimą turinčiais vaikais bei bendramoksliais. Kai jie tapo mano gerais draugais, aš suvokiau, kad ne visi žmonės yra netolerantiški kitokiems, nei jie patys.

Kiekvieną sekmadienį savo maldose bažnyčioje aš prašau ne tik sveikatos artimiesiems bei draugams, bet ir dar vieno, man pačiam labai svarbaus dalyko, kad tą ateinančią savaitę būtų kuo lengviau toleruoti kitų netolerantišką elgesį. Suvokiu, kad ne visas toks netolerantiškas elgesys yra smerktinas. Juk mažas vaikas, žiūrintis į mane, kitokį vaiką, nebūtinai manęs nekenčia ar bjaurisi manimi, galbūt jam tiesiog įdomu. Juk jis dar nieko nepažįsta pasaulyje, viskas, ką jis mato bei daro, jam yra nauja. Dėl to, manau, kad mažas vaikas negali būti netolerantiškas, tai tik jo vystymosi dalis ir tokiam vaikui yra daug lengviau nusišypsoti, kai jis pirštuku rodo į mane. Tačiau kaip reaguoti į piktais žvilgsniais žiūrinčius ir įžeidinėjančius suaugusius? Kaip su jais elgtis? Juk jie tikrai puikiai suvokia, ką daro ir kokios to pasekmės. Mano nuomone, toks žmogus yra tolygus nusikaltėliui. Nors ir tolerantiškai atsakau į visus tokius poelgius, tai tikrai nėra lengva, bet tik pradėję nuo savęs ir patys būdami tolerantiški kitiems, mes galime išmokyti tolerancijos ir kitus žmones.

Sakoma: „Elkis su kitu taip, kaip norėtum, kad su tavim elgtųsi.“ Tad nors ir netolerantiškų žmonių poelgius tikrai sunku nesureaguoti, tačiau tai mes privalome daryti. Ir ne tik mes, negalią turintys žmonės, bet ir kiekvienas iš mūsų, nes jei mes nesielgsime tolerantiškai, tuomet niekuomet mūsų visuomenėje neįsigalės tolerancija.

VIKTORIJA GURSKYTĖ,

15 metų.

Mokytoja Dalia Pabrėžienė

Telšių Žemaitės gimnazija.

Ar turime toleruoti netolerantiškus žmones?

Ankstų pirmadienio rytą užsukau į mėgstamą kavinę papusryčiauti. Įžengęs vidun išsyk pastebėjau prie sienos sėdintį ir rytinį laikraštį vartantį pažįstamą.

- Labas, - tariau aš sėsdamasis šalia.

- Sveikas, - burbtelėjo jis. – Matyt, bus prasta diena – vos prasidėjo, o jau laikraštis gadina nuotaiką. Turbūt girdėjai, kad tie... na, kaip čia juos gražiau pavadinus... žodžiu, tie ir vėl organizuoja eitynes!

- Nori pasakyti, homoseksualai?

- Taip, tie išsigimėliai.

- Kodėl vadini juos išsigimėliais? Turėtum parodyti bent kiek tolerancijos jų atžvilgiu.

- Tolerancijos! Kokios tolerancijos? Apie ją girdžiu kone kiekvieną dieną – visi tik ir kartoja „Būk tolerantiškas“, „Tolerancija – vertybė“ ir panašiai. Šis žodis taip dažnai vartojamas visiškai skirtingose situacijose, kad imu apskritai nebesuvokti jo prasmės. Galbūt tu man paaiškinsi, kas ta tolerancija?

- Na, tu, be abejo, pastebėjai, jog visi mes esame labai skirtingi - skiriasi mūsų mintys, įsitikinimai, vertybės, tradicijos. Būtų sunku įsivaizduoti pasaulį be šių skirtumų, nulemtų nevienodos patirties ir kultūros. Galbūt šis ponas, sėdintis tau už nugaros, nepritartų nė vienam tavo žodžiui, tačiau jis dėl to nėra kuo nors prastesnis už tave. Paprasčiausiai daugeliu atveju nėra vienos tiesos, kuria visi galėtume vadovautis, todėl privalome vieni kitus gerbti. Turime išmokti darniai gyventi kartu su savo antipodais, kad beprasmiškai ginčai neapkartintų mums gyvenimo. Štai tau ir tolerancija – paprasčiausia pagarba tam, kam tu iš tiesų nepritari ar ko nesupranti.

- Puiku. Aš daug kam tolerantiškas, kol tai neliečia manęs, tačiau visiškai neturiu noro bendrauti su žmonėmis, garsiai reiškiančiais savo įsitikinimus, kurie prieštarauja maniesiems.

- Bet šitoks sąlyginis abejingumas toli gražu nėra tikrosios tolerancijos išraiška. Tolerancijai reikalingas abipusis bendravimas. Žinoma, nei aš, nei tu, nei dar kas nors nėra pakankamai kompetentingas brukti kitiems savo nuomonę, tačiau vis dėlto išklaudyti verta. Permąstyti priešininko tariamus žodžius, pabandyti suprasti ne tik tai, kas sakoma, bet ir kodėl, bus

naudinga tau pačiam – o gal ir tuose žodžiuose yra teisybės? Argi rastume klausimą, į kurį atsakymas būtų vienareikšmiškas? Dėl to prie tiesos priveda diskusijos, o ne kategoriškas ir nelankstus požiūris.

- Tačiau turbūt pritarai man, jog gausu atvejų, kuomet tolerancija būtų tolygi nusikaltimui. Netoleruotino elgesio egzistavimas akivaizdus, tačiau kur ta riba? Juk gyvename laikais, kai visi esame pasimėtę. Pavyzdžiui, Viduramžiais buvo kur kas paprasčiau – žmonių kasdienybė buvo reguliuojama neginčijamų Bažnyčios ar monarcho autoritetų. Žmonės degindavo už kitokį tikėjimą. Bet koks žodis, prieštaraujantis Bažnyčios mokymui, buvo laikomas erezijomis. Kažkas sugebėjo nubrėžti aiškią liniją tarp „gera“ ir „bloga“.

- Sutinku su tavim. Tuo atžvilgiu galima teigti, jog gyvenimas buvo paprastesnis, ne toks sudėtingas.

- Būdavo ir drašuolių, bandydavusių prisiimti žmonijos teisėjo vaidmenį. Pavyzdžiui, Dantė be gailės sukišo į „Pragarą“ tiek garsių asmenybių. Jam buvo visai nesvarbu, ar teisiama asmuo – Aleksandras Makedonietis, už žiaurumą kenčiantis septintajame rate, ar Sokratas, į pirmąjį pragaro ratą pakliuvęs tik dėl to, kad gyveno iki krikščionybės atsiradimo. Viduramžiais niekas nė neleidavo sau galvoti apie toleranciją – dėl to ir buvo paprasta gyventi. O dabar būti kitokiam – jau nebe nuodėmė. Tačiau kaip turėtume žinoti, ką galime toleruoti, o ko ne?

- Taip, riba tarp toleruotino ir netoleruotino elgesio itin trapi. Ištikus amžius žmonija stengėsi dėl jos susitarti. 10 Dievo įsakymų – turbūt vienas pirmųjų bandymų tai padaryti. Jei visi elgtųsi taip, kaip nurodyta Dekaloge, gyventumėme idealiam pasaulyje, kuriame vyrautų taika, nes visi jaustų pagarbą vienas kitam. Kitaip tariant, būtent krikščionybėje, kuri Viduramžiais įnirtingai gynėsi nuo visų kitamanių, galime aptikti tolerancijos užuomazgas.

- Bet juk mes gyvename toli gražu ne krikščionybės klestėjimo laikotarpiu.

- Dabar Vakarų kultūroje turime gana neseniai sukurtus įstatymus, ginančius žmogaus teises, kuriais ir turime vadovautis, kad atskirtume toleruotiną elgesį nuo netoleruotino. Kiekvienas turime teisę į gyvenimą, laisvę, savus įsitikinimus, galime nevaržomi kurti šeimas, dirbti patinkantį darbą ir naudotis socialinėmis garantijomis. Tačiau kai kurie žmonės atsisako suvokti, jog šias teises turi ne vien jie. Tuomet jie ima savo elgesiu trukdyti bendram būviui. Vagys ir žmogžudžiai, ramybės drumstėjai, netaikūs maištininkai ir savanaudžiai valdininkai – tai tik nedidelė dalis žmonių, vienaip ar kitaip pažeidinėjančių mūsų teises. Kita vertus, pasauliniu mastu dėl to, ką toleruoti, o ko ne, susitarti kol kas neįmanoma. Pernelyg skirtingos mūsų kultūros, religijos, istorinės patirtys, tad žmonija visuotiniam susitarimui paprasčiausiai dar nepribrendusi.

- Numanau, ką nori pasakyti. Kadangi žmonės iš skirtingų pasaulio kampelių yra tokie skirtingi, vienintelė bendra jų vertybė turėtų būti tolerancija kitoms kultūroms.

- Tą ir turėjau omenyje. Beje, tai aktuali tema mūsų kraštui, nes didžioji dalis tautiečių šiuo požiūriu tolerancijos stokoja. Nenorime į Lietuvą įsileisti kitataučių, kitatikių, nesugebame atsikratyti nepagrįstų stereotipų ir mūsų amžiui netinkančio nacionalizmo, homofobijos. Vieni žmonės burnoja prieš islamo išpažinėjus ir vadina juos teroristais, kiti gatvėse skanduoja rasistinius

šūkius ir kursto neapykantą. Kai matome tokius reiškinius, nekyla abejonių, jog ir tolerancijai turi būti ribos – negalime toleruoti netolerancijos, negalime būti abejingi. Iš netolerancijos kyla nesantaika tarp skirtingų tautų ir žmonių. Pamažu ji gali privesti prie didžiulių konfliktų, tad ją stabdyti reiktų dar užuomazgoje.

- Ir kaip, tavo nuomone, įmanoma sustabdyti netoleranciją?

- Tai padaryti labai sudėtinga. Netolerancija buvo, yra ir bus – ji užkoduota mūsų genuose. Paskutiniaisiais moksliniais duomenimis net priešistoriniais laikais Homo Sapiens žudė neandertaliečius ir valgė jų vaikus – ir viskas tik dėl to, kad pastarieji buvo kitokie. Kas kitoks, tas – priešas. Ir XX a., Sovietų Sąjungos gyvavimo metu, galiojo ta pati taisyklė – ne veltui buvo gniaužiama bet kuri nuomonė, prieštaraujanti oficialiajai ideologijai. Netolerancija – tik dar viena paveldima yda, o to, ką mums davė gamta, atsikratyti negalime. Tačiau galime kovoti su ja kaip ir su kitomis savo blogosiomis savybėmis, žadinti sąmoningumą šviesdami visuomenę, plėsdami jos akiratį, atverdami kelius dialogui tarp visų ir su visais. Nors būti tolerantiškam sudėtinga, vis dėlto tolerancija – labai svarbi visų mūsų moralinė pareiga, kurios laikytis turime to mokydami visi gyvenimą, nepamiršdami, kad mūsų tolerancija turėtų baigtis ties sandūra su netolerancija.

- Rodos, pritariu tau. Šiomis kalbomis priverčiau mane permąstyti savo įsitikinimus homoseksualų atžvilgiu. Galbūt iš tikro elgiuosiu neteisingai nerodydamas jiems pakantumo. Turėčiau gerbti kitų žmonių laisvę, kuri neperžengia mano laisvės ribų. O dabar man jau metas eiti. Buvo malonu su tavimi kalbėtis. Iki.

- Man taip pat buvo malonu. Iki.

Pašnekovui uždarius kavinės duris, paprasčiau padavėjos atnešti puodelį žaliosios arbatos ir prancūzišką ragelį. Ėmė lyti. Už lango praeiviai, skleisdami skėčius, skubėjo į darbą. Nusišypsojau pagalvojęs, jog iš pat ryto aplankė sėkmė bent vienam iš jų padėti permąstyti savo kasdienį elgesį. Matyt, bus puiki diena.

VAIDA KRIKŠTAPONYTĖ,

18 metų.

Mokytoja Daiva Židonienė

Taujėnų vidurinė mokykla.

Žmogaus teisių - daug. Kuri svarbiausia?

Kiekvienas žmogus yra paguldytas į šiuolaikinę Prokrusto lovą. Ji gaminama iš daugybės apribojimų, įsakų, nurodymų ir įstatymų, kurie jungiasi į begalinius rinkinius. Visa tai sudaro nuorodas, kaip individas privalo gyventi, ką jis turi daryti, o apie ką net nedrįsti pagalvoti. Tačiau visa laimė slypi tame, kad dabartinė Prokrusto lova niekam nekerta galūnių, ar nebando ištempti (ji tik neleidžia palikti jos vienos), priešingai, dabar ji turi pakankamai patogių ir spalvingų pagalvėlių — tai išganingosios teisės. Jų yra daug, tačiau, mano manymu, pati svarbiausia yra teisė į laisvę, kuri Lietuvos konstitucijoje įtvirtinama 20-uoju straipsniu. Tik atsižvelgiant į minties globalizaciją, ją galima suprasti žymiai platesne reikšme (ne vien kaip grotas prieš akis), apimančia ir daug kitų teisių.

Manau, kad laisvė sukomponuota iš vidinių ir išorinių veiksmų. Pastaruosius sudaro galimybė laisvai keisti gyvenamąją vietą visoje margoje Lietuvėlėje, o patriotizmo stoka sergantys žmonės gali palikti ją visai (tokių teisėjai ir baudėjai tik sąžinė). Vis dėlto, svarbiausi yra vidiniai laisvės veiksniai, kaip antai galimybė turėti individualius įsitikinimus ir teisė į jų raišką. Tai didelė dovana, kuri leidžia žmogui būti žmogumi, o ne pagal vienodą modelį pagamintu robotu, kuris žino tik vieną, priverstinai užprogramuotą frazę. Labai panaši yra ir minties, tikėjimo, sąžinės laisvė. Ar galėtų būti asmuo laimingas, kai savo Dievą staiga privalėtų vadinti kitu vardu? Ar drįstu tuo atveju tikėtis religinės, neregimos paramos? Tai pasirinkimas, atsakymas, kurį turi pateikti nuojauta, širdis, likimas, bet ne įstatymas.

Šalies pagrindas (konstitucija) skelbia: „Žmogaus asmuo neliečiamas“, „privatus gyvenimas neliečiamas“, „nuosavybė neliečiama“ — o kas tai, jei ne kitaip išreikšta laisvė? Tai, kad individo asmenybė negali būti skriaudžiama ar niekinama, yra svarbus faktorius humanizmo sferoje. Žmogus nėra žmogus, jei jis neatsižvelgia į šį aspektą ir jo nevertina. Asmeniškumą galima trikdyti, braunantis į privatų gyvenimą. Nors viena iš vitališkųjų tiesų sako: „žiūrėk savęs, ne kitų“, tačiau kartais jos reikšmė yra pamirštama ar tinkamai neįvertinama. Taip žmonėms gali išsivystyti fobija pačiam gyvenimui, nes suvaržomas būvimas savimi. Kad ir keista, bet prie asmenybės kūrimo gali prisidėti ir neliečiama nuosavybė, kuri kiekvienam suprantama skirtingai. Literatas galbūt kaups knygas, mokslininkas — išmintingus straipsnius, istorikas — tik jam reikšmingas senienas. Svarbiausia, kad kiekvienam vienodai svarbus turtas iš tiesų bus nepaprastai skirtingas.

Laisvės svarbos viešpatavimą įrodo gausybė istorinių pavyzdžių. Jau žiloje senovėje žmonės troško išsivaduoti iš tų, kurie jų kraštą drįso apgulti. Net viduramžiais, kurie laikomi tamsybių

laikotarpiu, žmonės kovojo už vienokias ar kitokias laisves. Lietuviai taip pat drįso sukilti ir priešintis engėjams, kai šie bandė atimti svarbiausiąją teisę ir vertybę. O po Pasaulinių karų sukrėtimo, kai viešpatauti mūsų mylimoje šalyje pasiliko svetimtaučiai, laisvės net imta siekti individualiai ir labai paslaptinai. Daug vyrų pamiršo savo tikrąjį, tėvų duotą vardą ir dėl šalies laisvės pasikrikštijo nauju, Partizano vardu. Europą sudrebinusios Prancūzijos revoliucijos netgi šūkis buvo „Laisvė! Lygybė! Brolybė!“ (svarbiausias, žinoma, pirmas žodis). O viena iš doktrinų, liberalizmas, puošiasi žymiu „laissez faire“ principu, skelbiančiu, kad galima laisvai veikti, kol nesudrumsti kito laisvės. Ir tokių panašių akivaizdžių pavyzdžių be galo daug.

Kiekviena teisė, padovanota žmogui, yra tarsi pinigėlis, įkrentantis į taupyklę. Jos papildo žmogaus galimybes, tarsi tikros motinos rūpinasi ir globoja kiekvieną individą. Tačiau laisvė — tos priežiūros valdžios viršūnė, prezidentė ar karalienė. Tikriausiai jos dėka gimė ir kitos teisės, nes tik laisvas veikimas ir toks pats požiūris, leido vystytis pasauliui. Prancūzų rašytojas Žiulis Renaras yra pasakęs: „Visatos tikslas - sielos tobulėjimas, o svarbiausia sielos tobulėjimo sąlyga — laisvė.“ Ši mintis, be abejo, yra vertinga savo nenuginčijamu tikslumu ir akivaizdžiu didžios vertybės suformulavimu.

UGNĖ LITVINAITĖ,

14 metų.

Mokytoja Jūra Dalikienė

Kauno „Purienu“ vidurinė mokykla.

Ar turime toleruoti netolerantiškas žmones

MŪSŲ KELIAI

Tolerancija prasideda ten, kur išsiskiria tavo ir mano keliai, o tas vienintelis ir teisingiausias, kaip sakė Nyčė, neegzistuoja. Skaudžiausias ir paprasčiausias skirties taškas mūsų visuomenėje yra tolerantiškų ir netolerantiškų pažiūrų pusės. Iš čia nebegalime judėti toliau, nes esame skirtingose barikadų pusėse: tu nepriimi ir netoleruoji jokios priešingos nuomonės, o aš priimu ir toleruoju visus ir viską. Bet... ar tikrai viską? Ar tolerantiškas, šiuolaikinis aš turėčiau gerbti naujovių nenorintį priimti, tradicinį tave?

Mūsų keliai išsiskiria ten, kur mes pasirenkame. Man atrodo, aš suku į pagarbą ir supratimu grįstą kelią, kuris tarpusavy sąveikaujančių nuomonių dėka veda priekin, o tu – į apdulkėjusį, seniai pramintą, uždarą pasauliui taką, kuris veda tik prie nesantaikos ir nuolatinių įsitikinimų karų. Tačiau tu manai, jog tai aš išduodu savas vertybes ir leidžiu vešėti netikusiems įsitikinimams... O pats lieki ištikimas. Mes abu atvirai reiškiamo savo nuomonę ir nesuprantame, kaip galime gerbti priešingą. Tačiau... palaukit. Kiekvienas turi pasirinkimo laisvę – visais klausimais. Kiekvieno nuomonė kitokia, nes visi esame skirtingi ne tik savo mokėjimu ar nemokėjimu pripažinti kitą nuomonę, bet ir daugybe aspektų, laikui bėgant galinčių keisti bet kurio iš mūsų požiūrį. Tėvų tolerancijos lygmuo, šeimos narių bei draugų skirtingumai, mūsų autoritetų nuomonės ir net išsilavinimas... Aš augu tolerantiškoje šeimoje. Daug mano geriausių draugų – kitataučiai, kitokių tikėjimų, pažiūrų, man įprastas nuomonių išsiskyrimas, o skaitomos knygos šnibžda apie kiekvieno gerbimą. Tavo tėvai nuolat riejasi su ateistais, progai pasitaikius baxis ne tik „to kvaišelio kaimyno“ nuomone apie politiką ir prekybos centrus, bet ir Amsterdamo tolerancija „visiems tiems“, o draugai nuolat laido kvailus juokelius žydu pusėn. Ar galiu aš tave smerkti dėl tavo netolerantiškumo? Ne. Pasirinkimas toleruoti ar ne yra net asmeniškėsnis nei kiti, ir aš turėčiau jį toleruoti.

Mūsų keliai nuolat kertasi. Nuomonės kasdien tai sutaria, tai priešinasi, praeiviai gatvėje tai panašūs į mus, tai kitokie, politikai, mokytojai, draugai tai pakantūs, tai konservatoriški blogąja prasme. Abu atvirai reiškiamo nuomonę. Tik aš susilaikau nuo tavosios nuomonės komentavimo ir nuvertinimo, o tu beri tarsi aštrius akmenėlius nepažabotą kritiką mano pusėn. Man sunku išlikti ramiai ir pagarbiai, o tu negali suprasti mano siaubingo mąstymo... Sunkiausia, kai nei aš, nei tu nepritariame kieno nors nuomonei, bet aš nesileidžiu į „sąjungą“ su tavimi prieš jį. Pasakysiu savo nuomonę, bet nepulsiu kitų nuomonių, gerbsiu jas. Gerbsiu ir tave, nors prašai

negerbti. Juk jei esu tolerantiška tolerantiškų nuomonėms ir įsitikinimams, būsiu tolerantiška ir netolerantiško žmogaus nuomonei.

Mūsų keliai įsirėžia, kai tau nebepakanka žodžių. Tolerancija baigiasi, kai nepažeidi žmogaus teises ir laisves, kai savąją netolerantišką, atseit tą vienintelę teisingą nuomonę, imi reikšti veiksmais – kumščiais, šmeižtu, grasinimais. Gali būti tolerantiškas, gali būti netolerantiškas, gali būti bet kokių įsitikinimų ir padėties, tačiau tavo pažiūras gerbsiu, kol tu gerbsi žmogų ir pasaulį.

Mūsų keliai turėtų sutarti, kai toleruojame ir kritikuojuame vienas kitą tol, kol mokame gyventi gerbdami teisę gyventi. Nėra vienintelės ir teisingiausios nuomonės, ir kiekvienas turime savo kelią, kaip sakė Nyčė. Tačiau yra teisingumo riba. Už jos nebegalime ginčytis.

KAROLINA MAULYTĖ,

17 metų.

Mokytoja Vitalija Marojan

VšĮ VDU „Rasos“ gimnazija.

Ar turime toleruoti netolerantiškus žmones?

Prieš kelias dienas į mano rankas pakliuvo psichologijos žurnalas. Jame buvo daug straipsnių, nagrinėjančių šiomis dienomis aktualias problemas, žmonių tarpusavio santykius ir visuomenės elgesį, susidūrus su problemomis. Mano akį patraukė turbūt pats trumpiausias straipsnelis apie toleranciją, tiksliau, kaip visuomenė turėtų elgtis netolerantiškų žmonių atžvilgiu. Perskaičiau. Tada susimąščiau. Ar apskritai turime toleruoti netolerantiškus žmones? Ar tikrai verta tai daryti, jei iš jų nesulauki tokio pat atsako? Ar būdami tolerantiški kitiems, neatsisakome teisės į laisvę ir nenaikiname savo asmenybės?

Norint nagrinėti šį klausimą, pirmiausia turime suprasti pačią tolerancijos sąvoką. Reiktų suprasti, kas yra tolerancija ir „su kuo ji valgoma“. Pripažinkime, jog kasdieniame gyvenime žodis tolerancija vartojamas itin dažnai – ypač, kai kalbame apie nemandagius ar mus įžeidusius asmenis. Pavyzdžiui, neseniai viename internetiniame forume perskaičiau klausimą „Ar esame tolerantiški?“. Beveik visi forumo dalyviai atsakymuose paminėjo nemandagias kasininkes ar pardavėjas, besistumdančius žmones viešajame transporte ir panašiai. Tačiau tai tėra kultūros stoka ar šiomis dienomis labai dažnas nusivylimas gyvenimu. Iš tiesų tolerancija – tai pakantumas kitiems, suvokimas, jog ne visi žmonės yra vienodi, ir skirtumų pripažinimas. Tolerancija – leidimas žmogui būti savimi, gyventi taip, kaip jis nori.

Taigi, pirmoji priežastis, kodėl turėtume toleruoti netolerantiškus žmones, yra ta, jog jie tikisi mūsų netolerancijos, taip skatindami konfliktus. Pabandykime įsivaizduoti tokią situaciją – jūs nusprendėte pasikeisti šukuoseną ir aprangos stilių. Jums tiesiog atsibodo būti pilka visuomenės dalimi, todėl nusidažėte plaukus ryškia spalva, kasdienius paprastus drabužius pakeitėte originalia, netradicinio stiliaus apranga, pamėgote dygliuotas apyrankes ir papuošėte veidą net keliais auskarais. Po tokio pasikeitimo išėjote pasivaikščioti. Staiga, kitapus gatvės einantys vaikinai pasišlykštėdami jus nužvelgė ir pažėrė jūsų pusėn tikrai ne komplimentus. Kaip jūs elgsitės tokioje situacijoje? Žinoma, galite mestelti dar „gražesnių“ žodelių vaikinams, pašiepdami jų išvaizdą ar elgesį. Kitaip tariant, pasielgti lygiai taip pat kaip jie. Tačiau lygiai taip pat jūs galite nekreipti į juos dėmesio ir kuo ramiausiai praeiti aukštai iškėlus galvą. Taip, jie pasiūlygė netolerantiškai jūsų atžvilgiu, nes jūs turite teisę laisvai gyventi ir atrodyti taip, kaip norite. Ar toks elgesys sumenkina jūsų savivertę, ima naikinti jus kaip asmenybę? Esu visiškai įsitikinęs, jog ne. Priešingai, tokiu elgesiu jūs tik parodysite, jog nevarginate savęs konfliktais su menkai išsilavinusiais ir netolerantiškais žmonėmis. Jie tikisi, jog pulsitės juos užgaulioti, piktinsitės jų nemandagumu. Todėl toleruodami tokį jų elgesį įžeisite vaikus labiau nei pačiais nemandagiausiais žodžiais.

Yra dar viena priežastis, kodėl turėtume toleruoti netolerantiškus žmones. Kartą Vydūnas yra pasakęs, jog pakantusis ugdo savyje teisingumą bei širdingumą. Neneikite, tai yra tikra tiesa. Pakantumas patį žmogų ugdo dvasiškai, nes taip žmogus leidžia sau suvokti, jog pasaulis gali būti ir kitoks nei įprasta. Širdies ir sielos užpildymas tolerancija kitataučiams, kitatikiams ar neįprastos išvaizdos žmonėms skatina taurumą, dvasinę stiprybę, kitokią, platesnį pasaulio suvokimą. Tarkime, yra žmogus, negerbiantis jūsų įsitikinimų ir nuomonės. Jį toleruodami jūs išvengiate konflikto, o tai jums ne tik nesugadina puikios nuotaikos, bet ir sutaupo nemažai nervinių ląstelių. Be to, yra labai didelė tikimybė, jog kitą dieną tas pats jus įžeidęs žmogus ateis atsiprašyti. Taigi, toleruodami nepagarbius žmones, mes ne tik parodome jiems savo dvasinę stiprybę, bet ir pripildom savo širdį pačių maloniausių jausmų.

Tačiau ar visais atvejais tolerancija yra visiškai pateisinama? Ką daryti, jeigu, jūsų nuomone, ji peržengė ribas? Tolerancija net ir patiems netolerantiškiausiems žmonėms yra suprantama tol, kol nepažeidžia kito žmogaus teisių. Kitaip tariant, tolerancija ir žmogaus teisės – du neatskiriami dalykai. Kiekvieną žmogų gina konstitucinės teisės – turėti savus įsitikinimus, savą nuomonę ir laisvai ją reikšti. Būtent todėl mes privalome gerbti kiekvieną žmogų, jo nuomonę ir vertinti norą gyventi taip, kaip jis nori. Tarkime, žmogus netoleruoja vokiečių, tiesiog negali jų pakęsti dėl kadaise Hitlerio vykdytos politikos. Kol ši žmogaus nuomonė yra reiškiamą argumentuotai, ramiai ir nesikarščiuojant, ji privalo būti priimama. Tai yra, mes negalime smerkti žmogaus, netoleruojančio šios tautos, nes jis turi konstitucinę teisę turėti savo subjektyvią nuomonę. „Nemėgstu vokiečių“, - tai nuomonė, pagrįsta istorinėmis, politinėmis ar emocinėmis aplinkybėmis. Juk ir mes, kad ir kaip norėtume tikėti, jog esame absoliučiai tolerantiški, nemėgstame ir ignoruojame kai kuriuos dalykus. Tačiau jeigu toks žmogus imasi konkrečių veiksmų prieš vokiečių tautą, tai gali būti įžeidžiantys žodžiai, internetinių tinklapių kūrimas, kuriuose šmeižiama ši tauta, nusikalstamų išpuolių planavimas ir panašiai, jo elgesys tampa netoleruotinas. Tokiam žmogui ne tik gresia baudžiamoji atsakomybė už grasinimus ir šmeižtą, bet ir aplinkinių smerkimas ir neigiamas požiūris į jį patį. Kitaip sakant, nekask duobės kitam, nes pats įkrisi.

Riba tarp tolerancijos ir savo įsitikinimų pamynimo dėl kito gerovės yra labai trapi. Tačiau mūsų tikslas ir yra išmokti gyventi taip, kad nepažeistume kito asmens teisių ir taip pat vykdytume savo pareigas, nesumenkindami savęs. Aš manau, jog mes turime toleruoti netolerantiškus žmones, nes tai yra mūsų pareiga – gerbti kiekvieną žmogų ir leisti jam gyventi taip, kaip jis nori. Sakysite, jų pareiga lygiai tokia pati, bet jie mūsų negerbia? Taip, visų mūsų pareigos vienodos, tačiau norint pakeisti pasaulį pirmiausia reikia pradėti nuo savęs.

AGNĖ SELVESTRAVIČIŪTĖ,

17 metų.

Mokytoja Eglė Aurylienė

Druskininkų „Ryto“ gimnazija.

Žmogaus teisių - daug. kuri svarbiausia?

Gyvename tokiomis laikais ir tokioje visuomenėje, kur kiekvieną dieną girdime apie teises. Teisių reikalauja visi: mokiniai, seimo nariai, kaliniai, seksualinės ar tautinės mažumos... Vis garsiau eskaluojame, kad turime teisę į savo nuomonę, privatų gyvenimą, asmens garbės ir orumo gynimą, net maži vaikai moka „stebuklingą“ sakinį „Aš pasiskūsiu vaikų teisių apsaugos tarnybai!“. Ir iš tiesų tos teisės yra gaunamos. Kiekvienas ateidamas į šį pasaulį įgauna tam tikrą skaičių prigimtinių teisių, kurios jį lydi nepriklausomai nuo vyraujančios teisinės sistemos ar kitų veiksnių. Tačiau nedaugelis susimąsto, kas yra tos teisės, kas jas mums suteikia ir (nors jos visos viena su kita susijusios) kurios iš jų mums yra svarbiausios.

Pradėsiu nuo to, jog, mano nuomone, nedaugelis suvokia, kad teisės tėra fikcija. Tai yra laikinas sąrašas privilegijų, kurias mes vienaip ar kitaip įgauname. Jos yra sukurtos žmonių ir kitusios visą laiką lig pat šių dienų. Netgi fundamentalios (prigimtinės) teisės tėra dalykiškas susitarimas, nes formali žmogaus teisių sudėtis nėra visuotinai pripažįstama, todėl ir taikoma kiek skirtingai. Kiekviena šalis adaptuoja teises pagal savo poreikius ar patogumus: kol Europoje mes eskaluojame apie teisę homoseksualams kurti šeimas, yra šalių, kuriose žmonės neturi teisės netgi į laisvą žodį arba dar prieš įvykstant rinkimams jau aišku, kas bus nugalėtojas (ir tokių pavyzdžių nereikia ieškoti labai toli trečiojo pasaulio šalyse, pakanka apsidairyti ir pastebėti kai kuriuos kaimynus...).

Visą žmogaus teisių tobulinimo laikotarpį buvo vystomi trys svarbiausi žmogaus teisių aspektai- žmogaus integralumas, laisvė ir lygybė bei pagarba kito asmens orumui (pastarasis tampa jau ir pareiga). Žmogaus teisių atsiradimo istorija siekia seniausius laikus, dar Senovės graikų ir romėnų idėjas (pvz. Cicerono, Sokrato, Platono), tęsėsi ir Viduramžiais (pvz. T. Akvinietais). 1776 m. priimta JAV Nepriklausomybės deklaracija skelbė, jog visi iš prigimties yra lygūs (matyt, egzistuojanti vergovė deklaracijos rengėjams kažkaip praslydo po akis..). 1789 m. Prancūzijoje priimta Žmogaus ir piliečio teisių deklaracija skelbė, kad visi žmonės iš prigimties yra lygūs ir laisvi, tačiau tai iškart kertasi netgi su šiuolaikinėmis politinėmis doktrinomis, kurios negali sutarti, ar tikrai visi yra tokie jau lygūs: liberalai tvirtina, jog visi yra lygūs ir laisvi, tačiau gali konkuruoti; socialistai lygybę laiko kertiniu visuomenės akmeniu, tad lygybė privalo būti išlaikyta bet kokia kaina; konservatoriai nesidangstydami skambiomis frazėmis pripažįsta, jog egzistuoja toks reiškinytis kaip prigimtine žmonių nelygybė. Galiausiai JTO Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje išdėstė, jog visi žmonės gimsta lygūs ir laisvi savo *orumu* bei *teisėmis*.

Kitas svarbus temos nagrinėjimo aspektas – iš kur tos teisės įgaunamos? Valstybės? Dievo? Dauguma vyresnio amžiaus ir dievobaimingesnių asmenų pasirinktą pastarąjį variantą (taip

jau yra, kad, kai negalima kažko protu paaiškinti, žmonės linkę tai priskirti Dievui...). Tačiau ar kada nors susimąstėte, kad skirtingose šalyse žmonės turi skirtingą skaičių skirtingų teisių? Be to, teisių sąrašai buvo nuolatos keičiami ir pildomi (reikėjo pataisyti keletą smulkmenėlių: pavyzdžiui, panaikinti baudžiamąją ar vergovę). Taigi Dievas (kaip teisių teikėjas) atkrepta. Kas lieka? Valstybė? Valstybė pati kaip objektas negali sugalvoti ir skirti tų teisių, tai daro atitinkami asmenys. Tačiau kodėl skiriasi teisių skaičius? Kažkas nusprendė, jog ne visiems reikia tokių pat teisių? Žinoma, yra absoliučiausių teisių (tokių kaip teisė į gyvybę, draudimas žmogų kankinti ir taikyti žiaurias bausmes ir t.t.), tačiau yra ir tam tikros žmogaus teisės, siejamos konkrečiai su pilietybe (juk visi žinome, kad būtent pilietybė suteikia žmogui socialiai svarbų vaidmenį visuomenėje).

Akivaizdu, jog tas, kuris suteikia privilegijas, gali jas ir apriboti. Ryškiausi to pavyzdžiai matomi kare. Jau nekalbant apie visišką žydų ir kitų „politinių priešų“ atrobą nuo valstybės ir bet kokių teisių atėmimą per Antrąjį pasaulinį karą, galima būtų prisiminti ir japonų kilmės amerikiečius 1942 m., kai po Pearl Harboro vyriausybė 110 000 savo šalies piliečių japonų sukėlė į specialias stovyklas tik todėl, kad jie ar jų tėvai gimė ne toje šalyje.

Na, ir paskutinioji dalis – kuri teisė yra svarbiausia? Mano nuomone, tai teisė į gyvybę, nes be jos visos kitos teisės lyg ir netektų prasmės. Be abejonės, kaip kiekvienas veiksmas turi atoveiksmį, kaip kiekviena teisė yra susijusi su pareiga, taip ir ši – turėdami teisę į gyvybę mes tai pat turime ir pareigą gerbti kito asmens ar sutvėrimo gyvybę. Vis dėlto net ir šiuolaikinėse išsivysčiusiose valstybėse ta teisė į gyvybę yra įgyvendinama savaip. Pavyzdžiui, nuolatos netylantis klausimas dėl abortų: vaisius jau yra gyvas (kritikai sakytų, kad tiek pat gyvas, kiek kiaušinis, jei ieškotume analogijų gamtoje), tačiau ar moteris negali turėti apsisprendimo teisės jokiais atvejais? Tai slidus klausimas, priklausantis nuo kultūrinių, religinių, moralinio požiūrio skirtumų, tačiau vieni linksta į nuomonę, jog „teisė į gyvybę“ galioja ir vos kelių savaičių embrionams, o kiti mano, jog tai yra žmogaus, suteikiančio gyvybę, apsisprendimas atsižvelgiant į esmines aplinkybes (pvz. abortai, kai vaikas pradedamas moterį išprievartaujant, ar kai nustatoma, jog gims neišsivystęs kūdikis).

Taip pat dar vienas netgi paradoksalus reiškinys yra mirties bausmė. Žudyti žmones, kurie nužudė kitus žmones, kad parodytume, jog žudymas yra blogai? Tai net skamba nelogiškai. Nepaisant to, ir dabar yra likę valstybių, kurios nėra panaikinusios mirties bausmės praktikavimo. Kaip yra su pasmerktojo teise į gyvybę? Ar tai, kad jis neįvykdė savo pareigos gerbti kito žmogaus gyvybę, panaikina jo teisę? Daugybė žmonių vis dar negali sutarti ir priėti prie bendros išvados šiuo klausimu.

Ne mažiau opus yra eutanazijos klausimas. Ar kas nors be paties asmens, netgi jo artimasis, gali nuspręsti, jog laikas išjungti tam tikrus gyvybę palaikančius aparatus? Ar tokiu būdu nėra kėsiniama į žmogaus teisę į gyvybę?

Klausimų visada kyla daugiau, nei atsakymų į juos. Tačiau svarbiausia yra suvokti, kas mums garantuoja tas teises (privilegijas? laisves?) ir nepamiršti, jog jos yra susietos su atsakomybe ir pareigomis nepažeisti kitų asmenų teisių. Turėtume vertinti tai, kokioje visuomenėje gyvename ir kiek daug privilegijų, kurios lengvina mūsų gyvenimą ir dalyvavimą visuomenėje, turime.

ARNAS STAPULIONIS,

14 metų.

Mokytoja Marija Jonėnaitė

Biržų "Saulės" gimnazija.

Ar turime toleruoti netolerantiškus žmones?

Žmogus gyvena ne vienas. Kartu su juo yra šeimos nariai, kaimynai, draugai, su juo visa tauta. Kad gyventi būtų lengviau ir įdomiau, žmonės laikosi vienas kito, vienas kitam padeda, kartais pamoko.

Tačiau ir artimiausiems žmonėms sugyventi nėra taip paprasta: reikia pastangų, supratimo ir kantrybės pakęsti kito įsitikinimus, nuomonę, elgesį ar gyvenimo būdą. Visi žmonės yra skirtingi. Priešingos nuomonės, kitaip atrodančių ar kitokią gyvenimą gyvenančių žmonių gerbimas yra tolerancija. Šis žodis kilęs iš lotynų kalbos ir reiškia kantrybę, ištvermę, pakantą, kitokios nuomonės, pažiūrų, tikėjimo, įsitikinimo gerbimą.

1579 metais Utrechto unijoje pirmą kartą Europos istorijoje buvo priimtas įstatymas, jog negalima persekioti žmonių dėl jų religijos. Ši diena laikoma tolerancijos įteisinimo pradžia. Nyderlandai - pirmoji šalis Europoje, kurioje įstatymu paremta kitaip manančių žmonių laisvė. Nustojo deginti eretikus, raganas, persekioti kitaip mąstančius, atrodančius ar kitaip besielgiančius žmones. Į toleranciją buvo atkreiptas dėmesys ir kitose šalyse. Lapkričio 16-ji dabar laikoma Tarptautine tolerancijos diena.

Tolerancija remiasi pagarba, atjauta, sugebėjimu suvokti kitą kaip kitokį. Tačiau tai nereiškia, kad reikia toleruoti blogą elgesį, įstatymų nesilaikymą ir kt. Matydami klystantį, negalime nuo jo nusigręžti ir tylėti. Tai būtų ne tolerancija, o abejingumas. Man gerai, gyvenkite taip, kaip jums patinka, nors suprantu, kad klystate, blogai elgiatės, darote žalą. Aš tolerantiškas!

Ne, tolerancija remiasi kitokiu mąstymu. Kitą reikia priimti kaip artimą, kuris rūpi, kuriam nori gero. Matydamas klystantį ar blogai darantį, neturi tylėti, o aiškiai, nuoširdžiai, taktiškai pasakyti, kad tokia elgsena neteisinga ar bloga. Jeigu nepadeda, tenka priminti taisyklių ar įstatymų laikymąsi. Net prievartos panaudojimas negali padaryti žmogaus netolerantiško.

Tolerantiškas pilietis yra kantrus, pastabus, suprantantis kitą. Tobulo elgesio, gerų santykių reikia siekti, ugdyti juos. Dažnai sakoma: „Nesielk su kitu taip, kaip nenori, kad su tavim elgtųsi“. Vadovaudamiesi tokiu teiginiu, įsitikiname, kad tolerancija yra svarbi žmonių bendravimo, draugystės ir atsakomybės sąlyga. Kai trūksta tolerancijos, išsivysto įvairios ydos: nejautrumas, abejingumas, patyčios, egoizmas.

Tolerancija neatskiriama nuo netolerancijos, kuri kyla esant tolerancijos trūkumui. Vilniuje gėjai sumanė eitynes. Šios netradicinės orientacijos piliečiai taip pat žmonės, kurie norėjo priminti, kad tokie esą. Susilaukė daug pikty, niekinančių ir smerkiančių žodžių, įžeidinėjimų. Net Seimo

nariai įsijungė į kovą, parodydami savo netolerantiškumą. Tarp netradicinės orientacijos piliečių yra kultūringų, žymių ir išsilavinusių žmonių, dalyvaujančių valstybės valdyme, kultūriniame gyvenime, kuriančių materialines gėrybes, gydančių žmones, bet savo gyvenimo būdu jie kitokie. Projekte „Žvaigždžių duetai“ dalyvavo netradicinės orientacijos dainininkas Ruslanas- malonus, draugiškas. Piktų, netolerantiškų žmonių buvo smerkiamas. Ir ne tik jis! Net Ruslaną užauginusiai močiutei teko patirti nemalonių žodžių. Iš žiniasklaidos žinome, kaip negerai buvo pasielgta su tamsiaode dainininke iš Afrikos. Ją sumušė lietuvė. Gėda dėl tokio jos elgesio!

Yra neigalių žmonių, judančių tik vežimėliais arba specialiais automobiliais. Prie parduotuvių, ligoninių, poliklinikų ar įstaigų transporto stovėjimo aikštelėse yra pažymėtos vietos, kur invalidai gali palikti savo automobilius. Kartais jie negali čia sustoti, nes vietos užimtos. Čia savo prabangias mašinas palikę jauni ir sveiki vairuotojai. Per televizorių rodė, kad jaunuolissavo automobiliu užėmė net dvi vietas. Žmonės, kuriems trūksta tolerancijos, tampa grubūs, nenuoširdūs, kietaširdžiai.

Netolerantiškumo atvejų būna ir mokyklose. Plaukų spalva, apranga, kūno svoris, išvaizda – priežastys, dėl kurių juokiamasi, pravardžiuojama. Kartais menki netolerancijos atvejai išsivysto į patyčias, kurias sunkiai išgyvena mažesni, silpnesni ar ramesnio būdo vaikai.

Man mokykloje iki šiol neteko patirti netolerantiškumo, įžeidžiančių pastabų. Tiesa, pavasarį, kai pasakiau paliekas „Aušros“ vidurinę mokyklą ir pereinąs į gimnaziją, buvau pavadintas išdaviku. Net kai kurių mokytojų! Keista buvo, bet dėl to neišgyvenau, nors dar neužmirštu. Mokykloje mus moko tolerancijos. Ypač tam tarnauja etikos ir kitų dalykų pamokos. Jos duoda gerų rezultatų tada, kai mokytojų pastabos pareiškiamos atsargiai, tolerantiškai.

Visi turėtume suprasti, kad tolerancijos stoka – ydų pradžia. Ji žmogui svarbi kaip vanduo ir oras. Reikia užkirsti kelią nepakantumui, diskriminacijai dėl socialinės kilmės, tautybės, rasės, neįgalumo, tikėjimo, pažiūrų ir t.t. Visuomenė turi būti laisva, dora, pakanti. Kuo daugiau ramių, kantrių, sugyvenančių, vienas kitą toleruojančių žmonių, tuo stipresnė ir kultūringesnė visuomenė ir valstybė.

BRIGITA ŠEŽIKAITĖ,

18 metų.

Mokytoja Dalia Jokubauskienė

Naujosios Akmenės Ramučių gimnazija.

Mano teisės ir pareigos

Balansas: svarstyklėse teisės ir pareigos

Šiandien visi žino savo teises. Žino, jog Konstitucija garantuoja teisę būti laisviems, nevaržomiems, atveria vartus kūrybai įvairiausiose srityse, garantuoja teisę į mokslą ir gina prieš socialinę neteisybę. Piliečiai todėl drąsiai gina savo teises: mitinguoja, streikuoja, rašo peticijas ar net, deja, paleidžia į darbą kumščius, o kartais akmenis į tylią ir nekaltą sieną.

Svarstyklės pakrypo vienon pusėn...

Norisi paklausti, ką krausim kiton svarstyklės pusėn. Aišku, pareigą. Bet ar daug žmonių žino savo pareigas? Žinoti tai žino, deja, dauguma nuo jų slepiasi, lyg tai būtų baisiausia audra, dėl kurios reikėtų užverti langines ir išjungti elektrą.

Pasvarstykim? ☺ Kiekvienas mokinys žino, jog turi teisę į atostogas ir visada jų laukia. Jei jos nukeliamos – pyksta ir lieka nepatenkintas.

Svarstome toliau ☺... Visi mokiniai žino, jog jų pareiga nevēluoti į pamokas. Žinoti tikrai žino, bet vargu ar to paiso. Žiūrėk ir įrioglina vidury pamokos. Na ir kas, pramigau, neradau ir kita, velnias žino, kokia priežastis.

Tęsiame svarstymus ☺... Vaikai žino, jog tėvų pareiga – rūpintis savo atžalomis. Jie tą rūpestį supranta, kad turi teisę iš tėvų reikalauti šio ir ano, bet, deja, pamiršta, moralės Dekaloga-gerbk tėvą ir motiną. Senelių globos namai tai įrodo.

Deja, svarstyklės svyruoja...

Teisės ir pareigos - labai skirtingi dalykai, tačiau užtenka vieną iš jų pamiršti ir svarstyklės krypsta vienon pusėn...Liūdna, bet teisių reikia daugiau...

Susimąščiau: „Nuo mažumės nesutariau su savo tėvu. Kai buvau maža, jis pareidavo girtas iš knaipės ir lyg gaidys užgiedodavo ant viso svieta, jog nori ėti. Mama buvo nuolanki ir gera. Vis dar pamenu, kaip ji, ašarų pilnomis akimis, nešdavo girtam tėvui karštos sriubos ir ką tik iškeptų kotletų. Man buvo vos šešeri, bet kaip vakar pamenu, kaip tėvas sviedė lėkštę į mamą rėkdamas, jog sriuba per šalta, ir pašokęs spardė, spardė, spardė... Aš sėdėjau kampe susigūžusi ir iš siaubo paklaikusiomis akimis... Daugiau niekada nemačiau mamos ir tėvo. Man pasisekė, netapau naujas vaikų namų globotinis - mane pas save gyventi pasiėmė močiutė.

Štai man jau aštuoniolika. Laiminga gyvenu kaime, padedu močiutei tvarkytis ūkyje, prižiūriu gyvulius, sėju ir nuimu derlių, o savo tėvo nemačiau nuo to lemtingo vakaro. Močiutė gyvena netoli miestelio ir kasdien man tenka praeiti pro miestelio vyrų bažnyčią – aludę. Čia matau daugybę girtų ir savaitėmis nesipraususių vyrų, kurie primena man jį – mano tėvą, mano autoritetą ir mano pareigą – gerbk tėvą ir motiną.

Tai buvo šiltas rugpjūčio vakaras. Saulė jau slėpėsi už beržynėlio, o aš ėjau į kitą kaimo galą pas ūkininkę Gabiją, kuri buvo pažadėjusi iškepti juodos, ruginės duonos. Beeidama dulkėtu kaimo vieškeliu, prie aludės išgirdau keistą garsą – tai lyg juokas, tai riksmas ir ašaros, nieko nesupratau, bet keisto jausmo vedama pasukau ton pusėn. Prie knaipės kampo keli kaimo jaunuoliai apspitę lyg skruzdėdos spardė seną girtuoklį. Staiga lyg žaibas širdį pervėrė skausmas – Dieve mano, tenai gi mano tėvas! Tas pats, kurio šitiek metų nemačiau. Tas pats bjaurybė, kuri kasnakt košmaruose sutinku ir matau, kaip jis spardo mamą. Vis dar toks pat purvinas girtuoklis. Niekada jam neatleidau ir jau buvau benusisukanti eiti šalin, tebūna jam atpildas už visas nuodėmes, bet lyg kulka prazvimbė man pro ausis mamos balsas:

Dukrele, klausyk širdies, o ne keršto balso.

Nutrūktgalviškai pasileidau bėgti tėvo link, akyse jau kaupėsi ašaros, širdį užliejo skausmas. Ant žemės gulėjo girtas, kruvinas ir vos kvėpuojantis mano tėvas. Pakėliau jį ir tariau:

Tėve, aš čia, nebijok, parvesiu tave namo.

Tėvo akyse sutvisko ašaros – lyg rytinės rasos lašai, ir jis tarė:

Dukra, atleisk.

Parvedžiau jį į močiutės namus. Geroji mano bobutė nuplovė tėvo žaizdas, sutvarstė, pagirdė ramunėlių arbata. Tėvas vis dar buvo labai silpnas, tad visą naktį praleidau prie jo ir supratau tik vieną – nesvarbu, kad jis girtuoklis, kad purvinas, kad dvylika metų manęs neieškojo, bet jis yra mano tėvas...“

Svarstyklės išsitiesino...

Aš, atlikusi pareigą, buvau įrašyta į suaugusiųjų gretas.

Baigdama svarstyti aš tvirtai manau, jog teisių ir pareigų santykis turi būti tolygus. kažkas pažeidė mano teises, tai nereiškia, jog aš galiu nevykdyti savo pareigų. Manau, mūsų teisės ir pareigos yra surašytos ne konstitucijose, ne biblijose, ne koranuose, o kiekvieno jauno ar seno, sveiko ar ligoto, vyro ar moters, tėvų ar vaikų moralės kodekse,

ir tada nereikės nuo pareigų slėptis lyg nuo šalto rudeninio lietaus...

P.S. O gal geriau nepamirškim kasdien pasvarstyti apie savo teises ir pareigas...